Břehule říční

Pták roku v nové podobě

Jan Plesník

V každoroční kampani ***Pták roku*** představila Česká společnost ornitologická (ČSO) široké veřejnosti druhy avifauny České republiky, přibližující konkrétní problémy ochrany přírody a krajiny. Po více než dvou desetiletích došlo i v této tradiční celostátní akci k výrazné změně.

Břehuli říční od příbuzných vlaštovkovitých rozeznáme podle hnědavého příčného proužku na hrdle a mělce vykrojeného ocasu.

Břehule říční (*Riparia riparia*), až 13 cm dlouhý pěvec z čeledi vlaštovkovitých, se z afrických zimovišť vrací od poloviny dubna do května. Obě pohlaví bývají na horní části těla hnědá, zatímco spodek mívají bílý. Zákon o ochraně přírody a krajiny č. 114/1992 Sb. a vyhláška č. 395/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů, řadí břehuli říční mezi zvláště chráněné živočichy v kategorii *ohrožený druh*.

Jak již napovídá druhové jméno, vyhledávaly břehule v minulosti k hnízdění kolmé písčité, hlinité a štěrkové břehy vodních toků, v nichž si vyhrabávají až metr dlouhé hnízdní nory. Úpravy vodních toků je ale přinutily využívat k vyvádění mláďat jiné biotopy. V člověkem významně pozměněné krajině poskytují břehulím hnízdní příležitosti především pískovny, štěrkovny a hliniště. Nory si ale dokážou vyhrabat i ve stavebních výkopech, spárách nábřežních zdí či v rozsáhlých řezech hnědouhelných povrchových dolů. V období let 1992–2005 se 97 % hnízdišť břehulí v ČR nacházelo v lidmi vytvořeném prostředí, jen 3 % hnízdních lokalit představovaly říční břehy. Zánik četných malých pískoven a rychlá obnova velkých těžeben se promítá do pokračujícího úbytku břehulí na území našeho státu. Odhadujeme, že hnízdní početnost druhu v celé ČR dosahuje jen 15 000–30 000 párů. Kolonialita sice břehulím přináší řadu výhod, zejména společnou obranu proti nepřátelům (mobbing), na druhou stranu se na malém prostoru nahlučené hnízdící páry stávají zranitelnější kupř. nešetrnou intenzivní těžbou nebo vlivem přírodní pohromy.

ČSO uvítá jakékoli údaje o hnízdištích břehulí, zejména o místech, kde se netěží písek. Právě obdobné lokality unikají pozornosti ornitologů a ochránců přírody. Pozorovatelé mohou informace sami zadat do faunistické databanky avif.birds.cz nebo je zaslat elektronickou poštou na adresu petr.heneberg@lf3.cuni.cz.

V čem spočívají v úvodu zmiňované novinky? Kampaň *Pták roku 2013* kromě tradičních sponzorů, jako jsou Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Muzeum Komenského v Přerově nebo Českomoravská myslivecká jednota, podpořily i soukromé firmy, které samy uskutečňují v terénu aktivní opatření na ochranu hnízdišť břehulí (například Lafarge Cement, a.s. nebo Českomoravský štěrk, a.s.). Zatímco ve všech předcházejících ročnících organizátoři vydali v rámci kampaně barevnou brožuru představující cílový druh a způsoby, jak mu pomoci, tentokrát čtenář získá podstatné údaje o břehuli říční v prvním čísle letošního ročníku výpravného časopisu *Ptačí svět*, vydávaného ČSO. Podrobnější informace o kampani poskytnou zájemcům pracovníci sekretariátu České společnosti ornitologické (Na Bělidle 34, 150 00 Praha 5–Smíchov, tel./fax 274 866 700, birdlife.cz, e-mail cso@birdlife.cz).

Autor pracuje na ředitelství AOPK ČR jako poradce

Foto Lubomír Hlásek

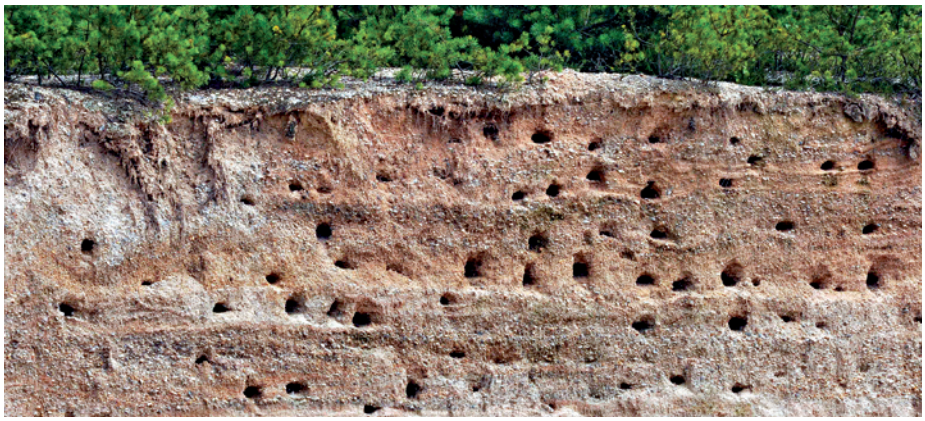

Početné kolonie břehulí říčních, čítající stovky až tisíce párů, hostí hlavně velké pískovny.

SUMMARY

Plesník J.: The Sand Martin. The Bird of the Year in a New Coat

The Czech Society for Ornithology (CSO), in collaboration with other partners including the Nature Conservation Agency of the Czech Republic and private companies, declared the Sand Martin (*Riparia riparia*) as the Bird of the Year 2013. It is a highly social species, breeding in colonies in burrows. Nesting typically takes place in vertical, streamside cliffs or banks with crumbly, eroded soils, but most of Sand Martin's pairs use man-made sites, such as sand and gravel quarries, road cuts, and even drainage holes in concrete banks. In the Czech Republic, there are 15,000–30,000 nesting pairs and the Sand Martin has been declining due to water course canalization, destruction of small sandpits and quick large gravel-sand pits restoration.